

14.04.2026

TAS/199/2024

HUS-Yhtymä
Matti Bergendahl, toimitusjohtaja
matti.bergendahl@hus.fi

Tasa-arvon edistäminen HUS-Yhtymän toiminnassa

Tasa-arvovaltuutettua on pyydetty selvittämään HUS-Yhtymän (jäljempänä HUS) menettelyä tasa-arvolain näkökulmasta. Tasa-arvovaltuutettu on selvittänyt HUSin toimintaa tasa-arvon edistämiseksi yleisellä tasolla. Tasa-arvovaltuutettu arvioi asiaa erityisesti tasa-arvolain 4 §:ssä säädetyn viranomaisen edistämisveloitteen näkökulmasta.

Tasa-arvovaltuutettuun on otettu yhteyttä HUSin synnytyspalvelujen palveluverkkoa koskevien päätösten johdosta. Yhteydenottajat ovat pitäneet päätöksiä ongelmallisina sukupuolten tasa-arvon kannalta ja kysyneet muun muassa, onko HUS arvioinut päätöstensä tasa-arvoaikutuksia.

1. HUSin selvitys

Tasa-arvovaltuutettu on pyytänyt HUSilta selvitystä tasa-arvolain 4 §:n edistämisveloitteen noudattamisesta HUSin toiminnassa.

1.1. HUSin selvitys palvelujensa järjestämisestä ja tasa-arvosta

HUS on selvityksessään todennut, että erikoissairaanhoidon palvelutarjonta on luonteeltaan sukupuolineutraalia ja että potilaan hoidon ainoa hyväksyttävä kriteeri on yksilöllisesti arvioitu hoidon tarve. HUS katsoo, ettei resurssien kohdentamista koskevalla periaatteella, joka perustuu lääketieteellisesti todettuun hoidon tarpeeseen, ole tekemistä tasa-arvokysymysten kanssa. HUSin lisäselvityksessä todetaan lisäksi, että hoidon saatavuuden konsernitason seurannassa on huomioitu myös potilaiden sukupuoli.

HUS on vedonnut potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 3 §:ään, jonka mukaan jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla henkilöllä on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään hoitoon. HUS katsoo, että tämä velvoite turvaa riittäväällä tavalla myös sukupuolten tasa-arvon

toteutumisen. Veloitteen taustalla vaikuttaa perustuslain 19.3 §:n mukainen lainsäätäjälle osoitettu toimeksianto turvata riittävät terveyspalvelut.

HUS-yhtymä kertoo, että yksi sen kolmesta arvosta on yhdenvertaisuus laaja-alaisesti ymmärrettynä siten, että se kattaa myös sukupuolten välisen tasa-arvon.

HUS kertoo selvityksessään, että naistentaudit ja synnytykset erikoisalana poikkeaa erikoisalana merkittävästi muista, koska palvelukysyntä kohdistuu käytännössä vain biologisiin naisiin. Poikkeuksena HUS mainitsee, että HUS Naistenklinikalle sijoitettu SERI-tukikeskus tarjoaa tukea sukupuolesta riippumatta kaikille seksuaalirikoksen uhriksi joutuneille.

Selvityksessä korostetaan myös, että synnyttäjät eivät ole vain naisia, vaan myös transsukupuoliset ja synnyttävät miehet tarvitsevat palveluja. HUS on esittänyt, että tasa-arvovaltuutetun selvityspyyntö perustuisi heteronormatiiviseen perusolettamukseen synnyttäjien sukupuolesta. HUSin mukaan myös transsukupuolisten henkilöiden ja synnyttävien miesten hoito vaatii moniammatillista erityisosaamista, jota on keskitetty suurimpiin yksiköihin.

1.2. HUSin selvitys tasa-arvon edistämisestä toiminnassaan

HUS on vuonna 2023 laatinut ensimmäisen toiminnallisen yhdenvertaisuussuunnitelman vuosille 2023–2024. Erillistä toiminnallista tasa-arvosuunnitelmaa ei ole. Toiminnallisen yhdenvertaisuussuunnitelman päivitysprosessin yhteydessä arvioidaan HUSin mukaan, onko tarvetta painottaa sukupuolten välistä tasa-arvonäkökulmaa suunnitelmassa.

HUS on toimittanut tasa-arvovaltuutetulle toiminnallisen yhdenvertaisuussuunnitelmansa vuosille 2023–2024. Suunnitelma käsittelee yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaisia toimenpiteitä ja olosuhteita, kuten tilojen esteettömyyttä, potilaiden kielellisiä oikeuksia, monikulttuurisuutta, lasten ja nuorten oikeuksia, ikääntyvien potilaiden erityistarpeita, haavoittuvassa asemassa olevien potilaiden kohtaamista ja digitaalista saavutettavuutta. Suunnitelma ei sisällä sukupuolten tasa-arvoa koskevia tavoitteita tai toimenpiteitä. Tasa-arvolakiin tai sen mukaisiin veloitteisiin ei suunnitelmassa viitata, eikä tasa-arvolaki sisälly suunnitelman lainsäädäntöluetteloon.

HUS kertoo selvityksessään, että sitä hyvinvointiyhtymänä koskee tasa-arvolakiin perustuva velvoite, jonka mukaisesti toimielimissä tulee olla sekä naisia että miehiä kumpiakkin vähintään 40 prosenttia.

2. Asian kannalta olennaiset säännökset

2.1. Tasa-arvovaltuutetun toimivalta

Tasa-arvovaltuutetun tehtävänä on valvoa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986, tasa-arvolaki) sukupuolisyrynnän kiellon sekä sukupuolten tasa-arvoa koskevien edistämismääräysten noudattamista. Havaitessaan, että tasa-arvolaissa säädettyjä velvoitteita ei noudateta tai että lain säännöksiä muuten rikotaan, tasa-arvovaltuutetun on ohjein ja neuvoin pyrittävä siihen, että lainvastaista menettelyä ei jatketa tai uusita.

2.2. Terveyspalvelujen järjestämisen oikeudellinen kehys

Perustuslain (731/1999) 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä edistettävä väestön terveyttä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 4 §:n mukaan hyvinvointialueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää. Palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteensovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakkaita. Palveluja voidaan koota suurempiin kokonaisuuksiin silloin, kun palvelujen saatavuus ja laadun turvaaminen edellyttävät erityisosaamista tai kalliita investointeja taikka kun palvelujen tarkoituksenmukainen, kustannusvaikuttava ja tehokas toteuttaminen sitä edellyttää. Uudellamaalla erikoissairaanhoidon järjestämistä koskevuudessa on HUS-yhtymä laissa säädetyn ja HUS-järjestämissopimuksessa sovitun mukaisesti.

Terveyspalvelujen järjestämistä koskevaan päätöksentekoon kohdistuu siten useita rinnakkaisia perustuslaillisia ja lainsäädännöllisiä vaatimuksia. Perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännöksestä seuraa, että tarkasteltaviksi tulevat sukupuolten tasa-arvon ohella myös muun muassa alueellinen ja kielellinen yhdenvertaisuus. Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 3 §:n mukaan jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla henkilöllä on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään hoitoon niiden voimavarojen rajoissa, jotka kulloinkin ovat terveydenhuollon käytettävissä. Palvelurakenteen muutoksiin vaikuttavat monet tekijät, kuten potilasturvallisuus, henkilöstön saatavuus ja palvelutarpeen kehitys, ja näiden väliset vaikutussuhteet ovat usein monimutkaisia.

Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että edellä kuvatut muut oikeudelliset velvoitteet eivät poista eivätkä korvaa tasa-arvolain mukaista

edistämismuutetta, vaan HUSin on muun lainsäädännön ohella huomiotava tasa-arvolain johtuvat velvoitteet.

2.3. Viranomaisen velvollisuus edistää tasa-arvoa

Perustuslain 6 §:n 4 momentti asettaa yleisen velvoitteen sukupuolten tasa-arvon edistämiseen yhteiskunnallisessa toiminnassa ja työelämässä. Säännös muodostaa perusoikeustasaisen perustan tasa-arvolain edistämismuutelle ja vahvistaa viranomaisen velvollisuutta huomioida sukupuolten tasa-arvo kaikessa toiminnassaan.

Tasa-arvolain 4 §:n mukaan viranomaisen tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Viranomaisen on erityisesti muutettava olosuhteita, jotka estävät tasa-arvon toteutumista, sekä edistettävä naisten ja miesten tasapuolisia mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon. Viranomaisen tulee luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.

Tasa-arvolain esitöiden (HE 90/1994 vp) mukaan edistämismuute on aktiivinen ja jatkuva, eikä se riipu taloudellisista suhdanteista. Muute koskee kaikkia viranomaisen toiminnan osa-alueita, myös palvelujen järjestämistä ja saavutettavuutta. Esitöissä korostetaan, että viranomaisen tulee ennakoita ja arvioida päätösten vaikutukset eri sukupuoliin sekä ehkäistä haitallisia vaikutuksia (HE 195/2004). Tämä koskee sekä pysyviä että väliaikaisia ratkaisuja.

Ei siis riitä, että viranomaisen toimii syrjimättömällä tavalla. Viranomaisen on aktiivisesti, tavoitteellisesti ja suunnitelmisiin perustuen edistettävä tasa-arvoa kaikessa toiminnassaan (HE 90/1994 vp, s.11). Toiminnan tavoitteellinen ja suunnitelmallinen kehittäminen voi käytännössä tarkoittaa muun muassa toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman laatimista. Viranomaisen tulee myös seurata ja arvioida toimenpiteiden vaikutuksia.

Viranomaisen on luotava ja vakiinnutettava sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen viranomaisen toiminnassa. Tasa-arvon edistäminen tulee rakentaa hallinnon rutiineihin ja menettelyihin niin, että tasa-arvon edistämisen edellytykset turvataan viranomaistoiminnan kaikissa vaiheissa (HE 195/2004 vp, s. 21).

Yksi keskeinen hallinnollinen keino toteuttaa edistämismuutetta on sukupuolivaikutusten arviointi. Sukupuolivaikutusten arvioinnilla varmistetaan, että päätösten valmistelussa tunnistetaan ja otetaan huomioon toimenpiteiden vaikutukset eri sukupuoliin. Arvioinnin on oltava osa normaalia valmisteluprosessia ja sen on tuotettava tietoa, joka tosiasiallisesti ohjaa päätöksentekoa.

Tasa-arvolain 4 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen tulee erityisesti muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät tasa-arvon toteutumista. Säännös merkitsee muun muassa sitä, että viranomaisen on aktiivisesti selvitettävä ja hankittava tietoa siitä, mitkä tekijät estävät tasa-arvon toteutumista (HE 195/2004 vp, s. 22). Tieto toimii pohjana esteiden poistamista koskevien toimenpiteiden ja politiikkojen kehittämiseksi.

Tasa-arvolain 4 §:n 3 momentin mukaisesti tasa-arvon edistäminen tulee ottaa huomioon myös palvelujen saatavuudessa ja tarjonnassa. Palveluiden tarjonnalla tarkoitetaan kaikkia viranomaisen tai yksityisen tuottamia palveluita, joita viranomaisen tarjoaa julkisina palveluina. Tasa-arvon edistämismisvelvollisuus koskee sekä lakisääteistä että harkinnanvaraista palvelujen tarjontaa. Tasa-arvon edistäminen tarkoittaa esimerkiksi sitä, että palveluiden tarjonnassa otetaan huomioon tasapuolisesti sekä naisten että miesten tarpeet, arvostukset ja kiinnostuksen kohteet (HE 195/2004 vp, s. 22).

Edistämismisvelvoite koskee myös viranomaisen talouden suunnittelua. Huomionarvoista on, että taloudellisessa ja yhteiskunnallisessa murrosvaiheessa ei voida syrjäyttää viranomaisen tasa-arvon edistämismisvelvoitetta (HE 90/1994 vp, s. 10).

Tasa-arvolain 4 §:n säännöksiä viranomaisen edistämismisvelvollisuudesta täydentää 6 c § sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisystä. Lain 6 c § ja 4 § muodostavat kokonaisuuden siten, että tasa-arvoa edistettäessä otetaan huomioon juridisen sukupuolen lisäksi myös sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy (HE 19/2014 vp, s. 118). Viranomaisten tulee tasa-arvolain 6 c §:n mukaisesti ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti.

Tasa-arvolain esitöiden mukaan edistämismisvelvoite eroaa syrjinnän kiellosta siten, että velvoite voi edellyttää toimenpiteitä myös tilanteissa, joissa ei ole kyse syrjinnästä lain tarkoittamassa merkityksessä. Arvioinnissa tulee tarkastella, kohdistuuko esimerkiksi viranomaisen päätös tosiasiallisesti eri tavoin naisiin ja miehiin ja voidaanko mahdollisia haittoja lieventää.

3. Tasa-arvon merkityksestä terveydenhuollossa

Tasa-arvolain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

Tasa-arvolaki säädettiin alun perin YK:n CEDAW-sopimuksen implementoimiseksi kansalliseen lainsäädäntöön. Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW) tavoitteena on edistää ihmisoi-keuksien tasa-arvoista toteutumista naisten osalta. CEDAW-sopimus

sisältää useita nimenomaisia kirjauksia, jotka koskevat terveydenhuoltoa ja sukupuolten tasa-arvoa. Nämä muodostavat kansainvälisoikeudellisen velvoitteen sopimusvaltioille huolehtia siitä, että naiset saavat yhtäläiset mahdollisuudet terveyteen liittyvissä oikeuksissa.

Keskeisin terveydenhuoltoa koskeva CEDAW-sopimuksen määräys on artikla 12, jonka ensimmäisessä kohdassa valtioita veloitetaan ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin toimiin varmistukseen, että naisilla on yhtäläinen pääsy terveydenhuoltopalveluihin, mukaan lukien perhesuunnitteluun. Toisessa kohdassa korostetaan erityistä velvollisuutta taata asianmukaiset palvelut raskauteen, synnytykseen ja synnytyksen jälkeiseen aikaan.

Terveyskäyttäytymisessä, terveysten palvelujen käytössä ja palvelujen tarpeessa on sukupuolten välisiä eroja. Esimerkiksi naiset hakevat yleisesti herkemmin apua ja käyttävät sekä julkisia että yksityisiä terveysten palveluita miehiä enemmän (Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko VN 2022:49; Koponen, P. et al. (toim.) 2018: Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa. FinTerveys 2017-tutkimus. Raportti 4/2018. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, THL).

Euroopan unionin perusoikeusviraston LGBTI-kyselytutkimukseen vuonna 2023 vastanneista suomalaista transihmisistä yli viidennes oli kokenut syrjintää sosiaali- ja terveydenhuollossa kyselyä edeltäneen vuoden aikana. Yleisimpiä syrjintäkokemukset olivat transmiehillä (32 %) ja harvinaisimpia ei-binääreillä vastaajilla (19 %). Vaikeuksia palvelussa tai palveluun pääsyssä oli kokenut neljännes transnaisista, viidennes transmiehistä ja kuusi prosenttia ei-binääreistä ihmisistä. Kolmannes transmiehistä oli luopunut hoidosta syrjinnän tai epäasiallisen kohtelun perusteella tai välttelyt terveysten palveluiden käyttöä.

Lisäksi oikeusministeriön ja ulkoministeriön teettämän selvityksen mukaan intersukupuolisten ihmisten kokemukset terveydenhuollosta vaihtelevat. Lähes kaikki selvitykseen osallistuneet intersukupuoliset ihmiset nostivat esiin sen, että heidän kohtaamansa terveydenhuollon ammattilaiset eivät useinkaan tienneet intersukupuolisuudesta (Oikarinen, T. 2019: Ei tietoa eikä vaihtoehtoja. Selvitys intersukupuolisten ihmisten oikeuksista ja kokemuksista. Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 2019:3).

Muun muassa edellä esitetyt tutkimustulokset osoittavat, että terveydenhuollon palvelujen suunnittelussa ja järjestämisessä on tunnistettava sukupuolten välisten palvelutarpeiden erojen ohella myös sukupuolivähemmistöjen erityistarpeet ja heidän kohtaamansa syrjintä. Tasa-arvolain 4 §:n ja 6 c §:n mukainen edistämismääräys edellyttää, että viranomaiset tunnistavat nämä tarpeet aktiivisesti ja huomioivat ne palveluja järjestäessään.

4. Tasa-arvovaltuutetun arvio

HUSin tasa-arvon edistämistyön arviointi

Tasa-arvovaltuutettu on tässä lausunnossa arvioinut, edistääkö HUS tasa-arvoa tasa-arvolain 4 §:n tarkoittamalla tavalla toiminnassaan. Tasa-arvovaltuutettu ei ota tässä lausunnossa kantaa siihen, miten HUSin tulisi kohdentaa resurssiaan tai miten sen palveluverkko tulisi järjestää. Sen sijaan tasa-arvovaltuutettu arvioi, onko HUS noudattanut tasa-arvolain mukaista edistämisveloitteaan ja tunnistanut veloitteen sisällön toiminnassaan.

Sukupuolineutraalisuus ja edistämisvelvoite

HUS on selvityksissään toistuvasti todennut, että erikoissairaanhoidon palvelutarjonta on luonteeltaan sukupuolineutraalia ja että potilaan hoidon ainoa hyväksyttävä kriteeri on yksilöllisesti arvioitu hoidon tarve. HUS on katsonut, ettei resurssien kohdentamista koskevalla periaatteella ole tekemistä tasa-arvokysymysten kanssa.

Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 3 §:n mukainen syrjäntäkielto ja tasa-arvolain 4 §:n mukainen edistämisvelvoite ovat rinnakkaisia ja toisiaan täydentäviä veloituksia. Potilaslain noudattaminen ei vapauta viranomaista tasa-arvolain mukaisesta edistämisveloitteesta. Tasa-arvolain 4 § asettaa viranomaisen velvollisuudeksi edistää tasa-arvoa aktiivisesti kaikessa toiminnassaan, myös palvelujen järjestämisessä. Tämä velvoite on erillinen ja itsenäinen suhteessa potilaslain syrjäntäkieltoon.

Tasa-arvolain esitöissä (HE 90/1994 vp, s. 11) on todettu, että sukupuolineutraalisuus voi estää kehittämistarpeiden havaitsemisen. Näennäisesti neutraali politiikka voi käytännössä tarkoittaa miesten elämäntilanteisiin perustuvien tarpeiden ensisijaisuutta, ellei erityisesti tarkastella sitä, miten päätökset vaikuttavat naisiin ja sukupuolivähemmistöihin. HUSin selvityksessään painottama näkemys siitä, että sen toiminta on sukupuolineutraalia, viittaa siihen, ettei HUS ole lain edellyttämällä tavalla tunnistanut tasa-arvon edistämiseen ja syrjinnän ehkäisyyn liittyviä vastuitaan.

Sukupuolineutraalisuuteen nojaava hallintotapa voi johtaa siihen, että sukupuolten eriarvoisuutta ylläpitävät rakenteet jäävät näkymättömiksi ja siten myös korjaamatta. Kun viranomaisen viittaa toimintansa sukupuolineutraalisuuteen perusteluna sille, ettei tasa-arvovaikutuksia tarvitse erikseen arvioida, se käytännössä sivuuttaa tasa-arvolain mukaisen edistämisveloitteensa.

HUS on selvityksessään esittänyt, että tasa-arvovaltuutetun selvityspyynnön perustuisi heteronormatiiviseen perusolettamukseen synnyttäjien

sukupuolesta. Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että tasa-arvolain 4 §:n mukainen edistämismääräys kattaa kaikki sukupuolet, ja tasa-arvolain 6 c §:n mukaisesti viranomaisen on ennaltaehkäistävä myös sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää. Sukupuolivähemmistöjen oikeuksien huomioiminen palvelujen järjestämisessä on kiinteä osa viranomaisen edistämismääräystä, ei peruste sivuuttaa sukupuolivaikutusten arviointia tai tasa-arvon edistämismääräystä.

Tasa-arvon edistäminen palvelujen järjestämisessä

Muun muassa CEDAW-sopimuksen mukaan lisääntymisterveyden riittävät palvelut ovat kiinteästi naisten oikeuksien toteutumisen kannalta olennaisia. Tasa-arvovaltuutettu pitää selvänä, että muun muassa synnytyksiin, naistentauteihin ja lisääntymisterveyteen liittyvät palvelut ovat kiinteästi sukupuoleen liittyviä palveluita, joihin nivoutuu lukuisia tasa-arvokysymyksiä. Tasa-arvon edistämismääräyksen ulottuessa HUSin kaikkeen toimintaan, tasa-arvovaltuutettu pitää erityisen tärkeänä, että HUS tunnistaa tasa-arvon edistämisen näkökohdat myös näissä erityisen kiinteästi sukupuoleen linkittyvissä toiminnoissaan.

Tasa-arvolain 4 §:n vaatimukset edellyttävät, että viranomainen hankkii tietoa ja selvittää tasa-arvon esteenä olevia seikkoja, jotta se voi toimia tasa-arvon edistämiseksi. Jos viranomainen ei ota selvää toimintansa ja päätöksensä tasa-arvoaikutuksista, se ei voi myöskään tehokkaasti edistää tasa-arvoa. Palveluverkkopäätökset, jotka vaikuttavat esimerkiksi synnytyspalveluiden tarjontaan, voivat näennäisesti koskea kaikkia, mutta tosiasiallisesti vaikuttavat erityisesti naisiin ja muihin synnyttäjiin ja voivat siten lisätä sukupuolten välistä eriarvoisuutta palvelujen saatavuudessa.

Tasa-arvon edistäminen palveluiden saatavuudessa ja järjestämisessä ei koske vain selkeästi sukupuolierityisiä palveluita kuten synnytyksiin ja naistentauteihin liittyviä palveluita, vaan edistäminen käsittää kaikki viranomaisen tarjoamat palvelut.

Toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu

HUSin selvityksestä käy ilmi, että HUS ei ole tehnyt toiminnallista tasa-arvosuunnitelmaa. Vaikka tasa-arvolaki ei edellytä laatimaan nimenomaista toiminnallista tasa-arvosuunnitelmaa, tasa-arvon edistämisen on perustuttava suunnitelmiin ja oltava tavoitteellista. HUSin selvityksestä ei ilmene, että HUS olisi tehnyt muitakaan tasa-arvon edistämiseen tai tasa-arvotilanteen kartoittamiseen liittyviä selvityksiä tai suunnitelmia.

HUSin valtuutetulle toimittama toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnitelma 2023–2024 ei sisällä lainkaan sukupuolten tasa-arvoa koskevia tavoitteita tai toimenpiteitä. Suunnitelmassa ei viitata tasa-arvolakiin eikä

sen mukaisiin velvoitteisiin. Tasa-arvovaltuutettu kiinnittää HUSin huomiota siihen, että yhdenvertaisuuslain ohella viranomaiseen kohdistuu toimintavelvoitteita myös tasa-arvolain nojalla. Tasa-arvolaki koskee sukupuolten välistä tasa-arvoa, kun taas yhdenvertaisuuslaki käsittää muita kuin sukupuoleen liittyviä syrjäntäperusteita.

Julkisen hallinnon ja julkista valtaa käyttävien toimielinten kokoonpano

HUS on selvityksessään viitannut myös tasa-arvolain 4 a §:n kiintiösäännöksen noudattamiseen toimielintensä kokoonpanossa. Tasa-arvovaltuutettu pitää hyvänä, että HUS noudattaa tasa-arvolain 4 a §:n kiintiösäännöstä. Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että kiintiösäännös on vain yksi osa tasa-arvolain edistämisveloitteen kokonaisuutta. Tasa-arvolain 4 §:n mukainen edistämisvelvoite ulottuu toimielinten kokoonpanoa laajemmin viranomaisen kaikkeen toimintaan, mukaan lukien palvelujen järjestämiseen, päätösten valmisteluun ja talouden suunnitteluun (HE 195/2004 vp, s. 21–22).

Lopuksi

Saadun selvityksen perusteella tasa-arvovaltuutettu toteaa, että HUSin viranomaisena tekemä tasa-arvon edistäminen on monin tavoin riittämätöntä ja puutteellista. Erityisen huolestuttavana valtuutettu pitää sitä, ettei tasa-arvon edistäminen vaikuta olevan osa HUSin päätöksentekoprosesseja. Tasa-arvovaltuutettu kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että HUS ei selvityksensä perusteella vaikuta tunnistavan tasa-arvoon tai sen edistämiseen liittyviä velvoitteitaan riittäväällä tavalla. Tämä on ristiriidassa tasa-arvolain vaatimusten kanssa. Edes haastavassa taloudellisessa tilanteessa ei voida sivuuttaa tasa-arvolain velvoitteita.

Tasa-arvovaltuutettu kiinnittää HUSin huomiota tasa-arvolain 4 §:n mukaisen edistämisveloitteen sisältöön ja suosittaa, että HUS ryhtyy toimenpiteisiin edistämisveloitteensa toteuttamiseksi. Tasa-arvovaltuutettu suosittaa erityisesti, että HUS:

- a) arvioi, miten tasa-arvolain 4 §:n mukainen edistämisvelvoite toteutuu HUSin nykyisissä toimintatavoissa, ja tunnistaa ne toiminnan osa-alueet, joilla tasa-arvon edistäminen edellyttää kehittämistoimia. Tasa-arvolain esitöissä (HE 90/1994 vp, s. 11) korostetaan, että tasa-arvon edistäminen tulee sisällyttää kaikkeen valmistelutyöhön ja sen tulee olla osa hallinnon kehittämistä;
- b) sisällyttää sukupuolten tasa-arvoa koskevat tavoitteet ja toimenpiteet osaksi suunnitelmallista edistämistyötään. Tasa-arvolain esitöiden mukaan tasa-arvon edistämisen on perustuttava suunnitelmiin, ja toiminnan tavoitteellinen ja suunnitelmallinen kehittäminen voi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman laatimista tai tasa-

arvonäkökohtien sisällyttämistä olemassa oleviin suunnitelmiin, kuten toiminnalliseen yhdenvertaisuussuunnitelmaan;

c) ottaa sukupuolivaikutusten arvioinnin osaksi päätöksenteon valmistelua ja kehittää tiedonkeruutaan. Tasa-arvolain esitöiden (HE 195/2004 vp, s. 21–22) mukaan tasa-arvon edistäminen tulee rakentaa hallinnon rutiineihin ja menettelyihin, ja viranomaisen on aktiivisesti selvitettävä ja hankittava tietoa siitä, mitkä tekijät estävät tasa-arvon toteutumista;

d) huomioi tasa-arvolain 6 c §:n mukaisesti sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyn osana tasa-arvon edistämistyötään;

e) varmistaa, että tasa-arvolain mukainen edistämisvelvoite huomioidaan myös taloudellisesti haastavissa tilanteissa säästöistä ja sopeutustoimista päätettäessä ja niitä toimeenpantaessa.

Tasa-arvovaltuutettu

Mia Spolander

Ylitarkastaja

Matilda Merenmies

Tämä asiakirja on lähetetty vastaanottajalle sähköisesti.

